

ביאורי ההגדה

הקדמה להגדה של פסח

הנה ליל הסדר וקיום מצוותיו הוא מעיקרי דתנו, בו אנו מציבים את היסוד שכל בנין היהדות מושתת עליו, דהיינו קנין האמונה ומסירתו מדור לדור. ולכן חובה גדולה מוטלת עלינו להתבונן בעבודת הלילה הזה, מה הוא תוכן ענינה ואיך לקיימה כראוי, כדי שנוכל להפיק ממנה התועלת הגדולה שנוכל להשיג.

מצות סיפור יציאת מצרים נלמדת ממה שכתוב בתורה "והגדת לבנך", ומבואר שעיקר מטרת המצוה היא למסור את הסיפור לבנינו, לחנך אותם אודות יציאת מצרים. וכן בהגדה של פסח אנו אומרים "כנגד ארבעה בנים דברה תורה", שהתורה פירשה לנו את האופן לקיים מצוה זו לכל סוג בן, מה הוא המהלך ללמד לכל אחד ואחד כפי מדריגתו והשגתו ומצבו.

אולם אף שנראה שעיקר המצוה היא להגיד לבנינו, הלא כתב בעל ההגדה "ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים". הרי שאין תכלית הסיפור רק להודיע המאורעות של יציאת מצרים, שאם כן אין טעם לחייב מי שכבר יודע אותם. אלא על כרחך יש עומק נוסף במהות מצוה זו, וכמו שנבאר לפנינו בעזה"ש.

ומתחילה נעמוד על כמה פרטים בצורת קיום המצוה, ומזה נבוא להבין עיקר תכליתה.

הנה מקיימים מצות סיפור יציאת מצרים בתוך הסעודה. והנה אם עיקר טעם המצוה היה כדי שנדע המעשה שהיה, אם כן היה לנו ללמוד הסיפור בבית המדרש, ואחר כך לאכול סעודת יום טוב. אמנם אין עושיין כן, אלא תחילה מקדשים, ואוכלים קצת ירק ושוברים המצה, ואז קודם שאוכלים עיקר הסעודה מקיימים מצות סיפור.

וכל זה מראה בעליל, שתכלית המצוה היא - להכניס את הסיפור אל תוך האדם, שיכנסו דברי יציאת מצרים לתוך מעיו, ולכן מקיימים אותה על השלחן, כאשר הוא רעב ותאב לאכול והלחם לפניו.

והיינו, כי המטרה של מצות סיפור יציאת מצרים היא לקנות אמונה. והנה ענין האמונה אינו ידיעת יסודי הדת, אלא החדרת ידיעות אלו לתוך מציאותו של אדם, שכל חייו ודרכיו יהיו מתנהלים על פי יסודות אלו. והארכנו בזה במאמר "מהות האמונה".

ולכן מצות סיפור יציאת מצרים מתקיימת דוקא בסיפור מעשים, ולא בשיעור על יסודות הדת, כי האופן שידיעות אלו נקלטות בתוך עצמיות האדם הוא דוקא דרך סיפור. ועיין מה שכתב הרמב"ן בהקדמה לפירושו על התורה, שהטעם שכתוב סיפורים בתורה הוא כדי ללמדנו על ידיהם יסודות האמונה. והיינו כנ"ל, שאמונה לומדים דוקא על ידי סיפור, כי העיקר של אמונה אינו הידיעה, אלא שהידיעה תיעשה חלק ממציאות האדם.

וזהו הטעם שחוזרים על אותה הגדה כל שנה ושנה. כי התכלית אינה ללמדנו מה שלא ידענו, אלא שיהא נקבע בלבנו מה שידוע לנו כבר, וזהו דוקא על ידי החזרה.

ובזה מבואר למה הסיפור הוא דוקא דרך שאלה ותשובה. כי כמו בלימוד הסוגיא, שידיעת הענינים אפשר להשיג בלי זה, אבל אין יורדים לעומק אלא על ידי קושיא ותירוץ, כך הוא באמונה, שהידיעות הנצרכות לאמונה אפשר לקלוט בלעדי מהלך זה, אבל אם אדם רוצה לירד לעומקה של אמונה, הוא זקוק לשאלה ותשובה - והיינו לעמוד על הדברים הנראים כסותרים את האמונה, ומתוך כך להעמיק באמונתו עד שיבין שאין כאן שום קושיא, ואדרבא הכל עולה יפה דוקא על פי האמונה הנכונה.

ולכן שואלים דוקא את השאלות של "מה נשתנה", שאינן רק שאלות על הנהגות ליל הסדר, אלא כולן בעצם שאלה אחת, על הסתירות שמצינו בליל הסדר. אוכלים מצה, שמורה על חירות וגם נקראת לחם עוני, ומרור לזכור את השעבוד, וטובלין ומסבין כדרך בני חורין, וכל אלו הדברים נראים כסותרים זה את זה. ועל ידי מצות הסיפור מעמיקים את האמונה עד שרואים שהכל עולה בקנה אחד, וכמו שנבאר.

ומאחר שעמדנו על יסוד מצות סיפור יציאת מצרים, נלמד את ההגדה ונראה איך נוכל לקנות את יסודי האמונה על ידי קיום מצוה זו כפי הנוסח שתקנו לנו רבותינו.

